

Marele Lohengrin Centenar, un spectacol total

(Costin Popa – 13 decembrie 2021)

O sută de ani de glorie națională, cu puternie rezonanțe internaționale, venite prin producțiile proprii, prin artiștii indigeni celebri care le-au animat și prin portarea personalităților și glasurilor lor în lumea largă, în teatre renumite. Un secol de la instituționalizarea care a dat formă oficială unei existențe ce a inclus alți 36 de ani anteriori, de când s-a reprezentat primul spectacol cu „Linda di Chamounix” de Donizetti al unei companii independente românești de sub auspiciile Teatrului Național, ce aștepta febril să fie denumită Opera Română, grație eforturilor dirijorului George Stephănescu.

Nu sunt cuvinte mari. Este pura realitate. Ne mândrim cu uriașa reputație a Operei Naționale București, indiferent că scena a purtat denumiri diferite, Opera Română, Teatrul de Operă și Balet, Opera Națională *din* București și că locațiile din Capitală au fost diverse, de la Teatrul Liric „Leon Popescu” la actualul sediu. Faima, renumele sunt aceleași și a fost șansa actualei conduceri, Daniel Jinga, manager-director general interimar, Rareș Zaharia, director general adjunct, Ethan Schmeisser, director artistic, de a le sărbători, obligatoriu, cu o nouă producție a operei „Lohengrin” de Wagner, titlu cu care tânăra companie de stat și-a început drumul de onoare la 8 decembrie 1921, sub bagheta lui George Enescu.

Istoricii consemnează distribuția spectacolului inaugural, în care au cântat tenorul Romulus Vrabiescu (Lohengrin), soprana Elena Ivony (Elsa de Brabant), baritonul Grigore Teodorescu (Friedrich de Telramund), soprana Elena Roman (Ortrud), basul George Folescu (Henric Păsărarul, rege german), bas-baritonul Grigore Maggiari (Heraldul). Regia a aparținut lui Adalbert Markowsky de la Volksoper Viena.

După 46 de ani, o nouă producție reapare pe afișul bucureștean în montarea marelui regizor Jean Rânzescu, dirijată fiind de Mircea Popa, din nou într-o distribuție integral românească, greu de egalat până în zilele noastre. Este în epoca din care amintirile serii de premieră, 3 martie 1967, dăinuie puternic. Vocea luminoasă a lui Ludovic Spiess în rolul titular s-a pliat portativelor wagneriene cu autoritate plină de generozitate – o rară mixtură, de la duișia și blândețea primelor adresări, până la mâhnirea și resemnarea serenă din final, trecând prin accente eroice și declamații de forță. Alături de Spiess, în rolul Elsa, o soprană de mare cultură stilistică aparținătoare școlii germane, Elisabeta Neculce. Puterile dezlănțuite ale baritonului David Ohanesian au conferit ascuțiș nemilos, răutate și duritate extremă lui Telramund, în timp ce Zenaida Pally a fost o Ortrud ale cărei avalanșe somptuoase și pătrunzătoare de sunet, neînduplecate dar și insinuante, parcă izvorau din tenebrele Infernului. Velurul glasului de bas al lui Nicolae Florei a învăluit într-un cald umanism partitura Regelui, după cum, de frumoasă calitate au fost rezonanțele vocii baritonului Ludovic Konya, Heraldul. Staruri devenite legendare, toate plecate în tărâmul infinit al legendelor.

S-au mai scurs 44 de ani și la ediția XX a Festivalului George Enescu, septembrie 2011, s-a conceput o altă producție de către Cătălin Ionescu-Arbore (coordonare artistică și *light design*), avându-l alături pe regizorul Ștefan Neagrău. La pupitru, Cristian Mandeal. A fost primul „Lohengrin” cu o distribuție compozită. La premieră, alături de invitații internaționali Johan Botha

(arhicunoscut tenor wagnerian), Emily Magee (rafinată Elsa) și Petra Lang (tumuluoasă Ortrud), au cântat Valentin Vasiliu, Horia Sandu și Vasile Chișiu.

Este ceea ce s-a petrecut și acum, după 10 ani când, pentru cea de-a patra producție istorică în România, nu s-a programat o distribuție pur națională, cel puțin pentru unul dintre cele trei spectacole din decembrie care au marcat sărbătoarea Centenarului. Deși ar fi fost posibil. Așadar, Daniel Magdal (Lohengrin), Marta Sandu-Ofrim (Elsa), Valentin Vasiliu (Telramund), Madeleine Pascu (Ortrud), Marius Boloș și Filip Panait (Regele), Dan Indricău și Vasile Chișiu (Heraldul), s-au întrețesut cu Petra Lang (din nou Ortrud), Benjamin Bruns (Lohengrin) și Diana Gougline (Elsa).

Întrucât *cast*-urile românești vor domina anul ce vine, chiar cu alte intrări în roluri precum Iulia Isaev (Elsa), Cătălin Toropoc (Telramund), Sidonia Nica (Ortrud) sau Florin Simionca (Heraldul), am preferat acum o seară în care au evoluat toți oaspeții străini, improbabili în alte ocazii.

Marca „Silviu Purcărete”

Regizor de blazon, cu abundente semnături în lumea teatrului, dar cu mai rare incursiuni în cea lirică (observ printre rânduri „Roberto Devereux” la Wiener Staatsoper, „Parsifal” la Scottish Opera, „Boema” la Essen și îmi amintesc un șocant „Gianni Schicchi” chiar pe scena din Splai cu prilejul unui scurt turneu al Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca), Silviu Purcărete a debutat acum la Opera Națională București pentru acest Mare Lohengrin Centenar îndelung așteptat, în compania lui Dragoș Buhagiar (scenografie și *light design*) și a lui Rareș Zaharia (coordonator artistic regie).

Silviu Purcărete este un gânditor care nu lasă nefiltrată narațiunea, chiar dacă aparține chiar compozitorului, autor și al libretului. O tălmăcește ideatic în cheie modernă, stârnind, provocând, într-un fel inovând dar, în definitiv, captivând. Cumva, dorește să analizeze muzica, fapt inutil și poate riscant, dar cu rezultate incitante. Pentru mine, începutul a fost dezolant, din motive pur personale. Adversar dintotdeauna al „deslușirilor” regizorale în timpul uverturilor sau preludiilor orchestrale, aș fi dorit să mă cufund cu capul plecat în sonurile wagneriene purificatoare, în culmile maiestuoase și apoi să pătrund în tramă, fără să mi se ofere în penumbră o scenetă explicativă, portativele fiind arhisuficiente.

Dar, după aceea, a venit marea reușită a spectacolului. Dublarea fizică a eroilor principali nu este de concepție nouă. Recent chiar controversata regizoare olandeză Lotte de Beer s-a folosit de un asemenea procedeu într-o producție cu „Aida” la Opéra Bastille în care dublurile cântăreților erau marionete hidoase, ce impurificau totul. Numai că aici, însoțirea cu alter-ego-uri a fost realizată extraordinar. Îi numesc pe tinerii și deja marii actori István Teglás – Lohengrin, Anda Saltelechi – Elsa, Alina Petrică – Ortrud, Rareș Florin Stoica – Telramund,

Purcărete folosește dublajele pentru exprimări de gânduri, de atitudini, senzații, stări, staze, care îmbogățesc, detaliază trăirile eroilor vocaliști, tratați destul de static. Toți actorii sunt admirabili, expunând pantomime de lux, impresionante, cu mișcări complexe de corp, contorsiuni de segmente și chipuri, după caz, eterice sau malefice, venind și din talent de adevărați dansatori, balerini chiar, cu mobilitate extremă. Plus, mimi desăvârșiți. Și acum îmi vine în minte creația Alinei Petrică, vrăjitoare costumată în negru diavolesc, devenită alcoolică după înfrângerea lui Telramund și care

în ultima scenă pare inițial strunită în acțiuni de adevărata Ortrud. Este sufletul ei cumplit care nu se ostioiește, iar când scapă din înălțuire se năpustește pe căruciorul-lebădă din care extrage o păpușă homunculus ce ia o traiectorie ciudată odată cu apariția lui Gottfried, prințul de Brabant. Îi va fi smulsă din brațe de însuși acesta, după care, definitiv învinsă, se pune pe... fumat. Ce să mai vorbim de senzuala Anda Saltelechi, ce exprima psihicul sensibil al unei eroine total dezavantajate de persoana cântăreței? Exemple sunt multe. Într-un cuvânt, spectacol total, muzică și teatru cu puteri cinematografice.

Doar puțină lumină există în acest „Lohengrin”. Peisajul sumbru se menține până la victoria eroului titular, când coriștii îmbracă mantale albe. Până atunci, strălucirea venise din costumele celor doi principali și din frumoasa, esențializată ghirlandă de stele ce însoțește sosirea lui Lohengrin într-un pat cu baldachin, care avea să devină uriaș în scena nupțială, cu perne imense pentru un erotism intens al actorilor. În general scena rămâne cvasi-întunecată, este populată doar cu unele obiecte de decor, lăsând liber spațiul pentru actorie.

Momente epice de reținut sunt lupta dintre Lohengrin și Telramund, cu agitații sterile din partea ultimului, în fața implacabilității Eroului Luminii ce lovește decisiv cu spada, într-o admirabilă mișcare stilizată. Friedrich este apoi evacuat într-un... scaun cu roțile. Aș mai aminti, ritualul îmbrăcării rochiei de mireasă de către Elsa pe lungă masă a petrecerii festive. Sau finalul, când mesagerii ai Graalului (Parsifal, Amfortas, Titurel, conform schitelor scenografice din caietul-program), de statură colosale, vin să-l extragă pe perdantul Lohengrin care, rămas aparent minuscul, pare practic aneantizat. Mai sunt destule cadre, imposibil de reprodus, de vreme ce spectacolul se cere văzut negreșit.

Câteva neclarități vin spre finalul operei, oscilația Regelui în ultima scenă între a alege coroana sau un coif militar, o spadă tradițională sau un... AKM și chiar cadrul descris mai înainte cu embrionul uman disputat între spiritul lui Ortrud și cel al lui Lohengrin, întrupat în Prințul de Brabant. Purcărete deschide multe porți, nu toate potrivite intențiilor wagneriene.

Cântăreții

Performerul serii a fost tenorul german Benjamin Bruns (41 de ani) în rolul titular, cu un glas de fascinant lirism, ce capătă accente incisive în declamațiile eroice. *Mezzecoci* de moliciuni seducătoare au impregnat misterios Povestirea Graalului iar pianissime duioase au făcut din ultimul „Mein lieber Schwan!”, urmat de exclamația fortissimo „Leb wohl! Mein süßes Weib!”, clipe de referință. Grosimea de sunet nu-l recomandă drept un adevărat (poate nici viitor) Heldenenor, dar inflexiunile și tentele coloristice rămân exemplare.

Pentru teribilul rol Ortrud, compatrioata lui Bruns, Petra Lang (59 de ani), a revenit la București cu aceleași energii debordante, pe care le-a expus dominator, chiar dacă smalțul vocii s-a mai estompat, frazele – îndeosebi cele acute – se fragmentează în respirații și vibrato-ul are tendințe de lărgire.

Soprana bulgară Diana Gougline (31 de ani) s-a arătat oscilantă în parcurgerea partiturii, începând cu destul vibrato și sunete fără rotunjimi, ce afectau fermitatea emisiei în visul Elsei „Einsam in trüben Tagen”. În special actul secund, privat fiind de sunete aerate, a servit-o mai bine. De fapt, glasul tinerei artiste, având la activ doar două roluri mai însemnate, Tatiana ceaikovskiană și...

Elektra (!) lui Richard Strauss, se bazează în special pe registrul central „plin”, inconsistențele apărând peste linia de sus a portativului.

Baritonul Valentin Vasiliu a conceput un Telramund solid, stăpân pe accentele și simțul declamației în fraze, după un start mai firav și unele momente din debutul și sfârșitul actului al II-lea în care confruntarea cu sonoritățile orchestrei l-a dezavantajat.

Benjamin Bruns, Diana Goughina

Petra Lang, Valentin Vasiliu

Petra Lang, Valentin Vasiliu, Anda Saltelechi

Rareș Florin Stoica, Diana Gouglinea

Benjamin Bruns, Alina Petrică, Diana Gouglinea

În rolul de bas al Regelui Heinrich der Vogler, Filip Panait n-a arătat autoritate și amploare de suveran în cânt, în pofida unui timbru plăcut, cu tente baritonale sau chiar mai sus decât atât.

Heraldul (Der Heerufer) a fost interpretat cu ținută de baritonul Vasile Chișiu. Sunet gutural.

Ansamblurile...

Orchestra Operei Naționale București

...Operei Naționale București s-au situat pe una din culmile rar atinse. Sub bagheta lui Tiberiu Soare, orchestra a sunat compact și omogen, cu atacuri precise și sonorități bine construite. Preludiul a fost așa cum mi l-aș fi dorit, cu cordari rezonând vaporos, „lemne” încălzind sunetul și apogeu în *tutti* fără ostentație. Acompaniamentul vocilor a fost potrivit condus, cu excesele notate mai înainte, violența deseori remarcată la baghetă fiind detectabilă poate doar în explozivitatea Introducerii la actul al III-lea. Și dacă neatenția nu i-ar fi învăluit în primele pagini ale celei de-a treia scene a actului ultim pe trompetiștii plasați în loja proscenium, prestația instrumentiștilor s-ar fi putut aprecia ca fără reproș.

La fel precum cea a coriștilor (dirijori Daniel Jinga și Adrian Ionescu), pentru care remarcile vin în direcția nuanțării, cântului în mezzoforte, murmurului în piano. Restul era știut și la îndemâna vastei experiențe.

O simpatcă și inedită găselniță a regizorului. Proiecția pe un mic ecran lateral a mâinilor lui Daniel Jinga dirijând corul nupțial „Treulich geführt ziehet dahin”, cântat cu elan domol din arlechinul stâng al scenei.

„Lohengrin” de Wagner – Purcărete la București, o producție demnă de sărbătoarea de 100 de ani a primei scene lirice naționale, ce va dăinui prelung, în funcție de... distribuții.